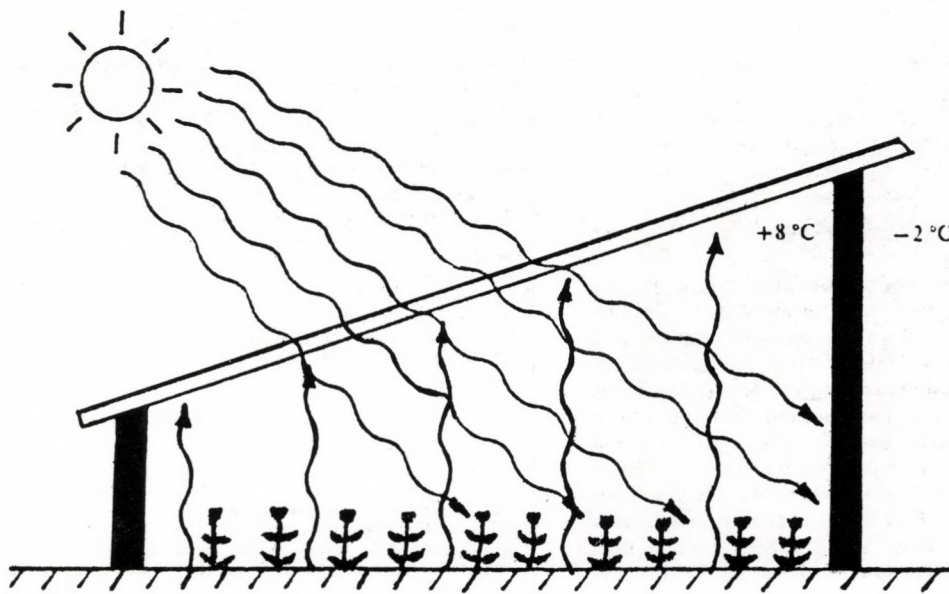

fizikai szemle

Az Eötvös Loránd Fizikai Társulat lapja

ÜVEGHÁZHATÁS

1989/10

RENNER JÁNOS EMLÉKKIÁLLÍTÁS A DEÁK TÉRI ISKOLA DÍSZTERMÉBEN

A Fasori Öregdiákok Köre "Renner János, báró Eötvös Loránd utolsó tanítványa" címmel rendezett kiállítást a volt Evangélikus Gimnázium (ma Deák téri Általános Iskola) Dísztermében. A kiállítás anyagát a hatalmas Renner-hagyatékából Szegő Miklós állította össze. A Renner-hagyatékot a családtól és a Magyar Tudományos Akadémiától az öregdiák-kör kapta meg és gondozza, rendszerezi. A kiállítók Renner János életének minden jelentős epizódját bemutatták. Igen értékes és bőséges iratanyag láttatta velünk indiai kutatóútjának szakaszait, eredményeit. A

másolatban vagy eredetiben látható dokumentumok mellett sok-sok személyes apró tárgy, családi- baráti emlék, kitüntetések, elismerések, fényképek dicsérték a kiállítás készítőinek anyagismeretét és fantáziáját. Természetesen nagy teret szenteltek Renner János fasori tanári és igazgatói éveinek bemutatására is. A kiállítás 1989. május 15-étől május 19-ig volt nyitva. A megnyitót Szegő Miklós tarotta, végigvezetve közönségét a gazdag és történelmi kihívásoktól terhes életmű minden lényeges fordulóján.

F. T.

FIZIKUSNAPOK '89 DEBRECENBEN

Kovách Ádám
ATOMKI, Debrecen

Tíz év telt el az első debreceni Fizikusnapok megrendezése óta, és ma már nyugodtan modhatjuk, hogy ezek a fizikai ismeretterjesztésnek szentelt napok hagyományos rendezvényként épültek be Debrecen – és a Tiszántúl – kulturális életébe. Kevés olyan közművelődési nagyrendezvényt találkozhattunk, amely joggal mondhatja el magáról, hogy az iránta megnyilvánuló érdeklődés az évek során nem csökkent, hanem növekedett, egyértelműen bizonyítva a kezdeményezés életrevalóságát és társadalmi hasznosságát. Ilyen körülmények között indokolt, hogy a rendezvényről szóló beszámoló mellett röviden kitérjünk annak a vizsgálatára is, hogy milyen tényezők vezettek e kezdeményezés tartós sikeréhez. Túlzás nélkül beszélhetünk ugyanis sikerről a Fizikusnapok vonatkozásában, hiszen vonzóereje, kihatásai a helyi érdeklődés fenntartása mellett túlmutatnak Debrecen határain. A debreceni Fizikusnapok példája nyomán más városokban is sor kerül hasonló eseményekre, ugyanakkor a debreceni rendezvények némelyikébe a Tiszántúl más városai is rendszeresen, egyre növekvő mértékben bekapcsolódnak.

Ha a siker forrásait boncolgatjuk, több tényező együttes hatását lehet kimutatni. A szakmai oldalt tekintve ilyen tényezőként jelentkezik a Fizikusnapok témaválasztása. Amikor ugyanis a Fizikusnapok kapcsán fizikáról beszélünk, ezt sohasem a diszciplináris fizika elvont törvényszerűségeinek körére leszűkítve tesszük, hanem a fizikai jelenségeknek a természet és a társadalmi tevékenység legszélesebb köreiben való megnyilvánulásaira igyekszünk rámutatni. Meggyőződésünk, hogy a fizika iránti érdeklődés felkeltésé-

nek ez az egyetlen követhető útja: a fizikát reális megnyilvánulásain keresztül mutatni be; rádöbbeneni a közönséget arra, hogy a fizikai törvényszerűségek alapvető jellege nem az elvonatkoztatásban, hanem általános érvényesülésükben nyilvánul meg, függetlenül attól, hogy az érvényesülés adott területeként egy más tudományág, vagy éppen a társadalmi gyakorlat, termelési technológia, vagy a mindennapi élet valamely részterülete jelölhető meg. Ebben a megközelítésben természetesnek tűnik, hogy az elmúlt tíz év során a Fizikusnapok központi témájaként olyanok szerepeltek, mint fizika és ipar, fizika és számítástechnika, fizika és távközlés, szórakoztató elektronika, úrkutatás, orvosi gyakorlat stb.

Az idén, március 6. és 10. között "Fizika a modern világban" központi gondolattal rendezett X. Fizikusnapok gerincét – a korábbi évekhez hasonlóan – a Kölcsey Ferenc Művelődési Központban esténként tartott előadások alkották. *Marx György* "A kozmológiai kezdet" című előadása a Világegyetem kialakulásáról és kezdeti fejlődéséről alkotott fizikai képről adott átfogó ismertetést. *Kovách Ádám* "Az energia-termelés kihívásai" címmel az energetika jelenlegi helyzetéről, az emberiség energiaszükségletéről és annak kielégíthetőségéről, valamint az energiatermelés veszélyeiről és leküzdésük lehetőségeiről beszélt. *Lovas István* "A tudományos előrejelzés korlátai és a káosz" c. előadása a nemlineáris jelenségek megnyilvánulásairól, valamint arról szólt, hogy a kezdeti feltételek ismerete és a kritikus paraméterek létezése mennyiben befolyásolja a jelenségek lefolyására nézve adható előrejelzés lehetőségeit. *Kedves Ferenc*

“Magashőmérsékleti szupravezetés” című előadásában a cseppfolyós nitrogén hőmérséklete felett jelentkező, nemrégiben felfedezett szupravezetési jelenségeket, a magashőmérsékleti szupravezetők vizsgálatában, a jelenség értelmezésében eddig elért eredményeket ismertette. A középiskolai fizikatanárok részére rendezett Oktatási Fórum témája ezúttal a középiskolai kísérletes fizikaoktatás problémáinak köre volt, *Radnai Gyula* vitaindító előadásával.

A Fizikusnapok sikerének másik forrása abban a széles körű összefogásban keresendő, amelyre a rendezvények szervezése és lebonyolítása támaszkodhat. A rendezvénysorozat gondolata eredetileg az MTA Atommag Kutató Intézetében vetődött fel, s kezdetől fogva partnerre talált nem csak a Kölcsény Ferenc Művelődési Központban, hanem a debreceni egyetem fizikai tanszékein is, amelyek kezdetől fogva részt vesznek a rendezvények lebonyolításában. Különös jelentőséget kapott ez a széles körű együttműködés az idén, a debreceni fizika múltját és jelenét bemutató, több ezer látogatót vonzó kiállítás megszervezésében és létrehozásában, bevonva a szervező intézmények közé a Debreceni Református Kollégiumot is. A két helyszínen megrendezett kiállítás egyik része a Kollégium iskolatörténeti kiállításának anyagára alapozva a debreceni fizika kezdeteit mutatta be, meggyőzően tanúsítva, hogy a Kollégiumban már a XVIII. század elején a kor színvonalán álló, modern, kísérletes fizikaoktatás folyt.

A kiállítás másik része a Kölcsény Ferenc Művelődési Központban került megrendezésre, és a modern fizikai kutatások kezdeteit, valamint a debreceni fizikai kutatóhelyek jelenlegi tevékenységét mutatta be. A modern kutatások tárgyi emlékei közül kiemelkedő jelentőségűek voltak *Szalay Sándor* *akadémikus* kiállított eszközei, amelyekkel első magfizikai kísérleteit és méréseit végezte, továbbá *Imre Lajos professzornak* az első hazai radiokémiai kutatásokban használt eszközei.

A debreceni fizikai kutatóhelyek jelenlegi tevékenységével kapcsolatban kiállított eszközök közül kiemeljük a KLTE Szilárdtest-fizikai Tanszéke által működés közben bemutatott képdigitalizáló berendezését, az ATOMKI ugyancsak működő röntgenemisszió-analitikai berendezését és sugárzásmérő

mérőhelyét, valamint a DATE Fizikai Tanszéke részéről bemutatott vetőmag- és talajnedvességmérő berendezéseit és infravörös távhőmérőjét. A működő berendezések mellett intézményeink (KLTE Kísérleti Fizikai Tanszéke, Szilárdtest-fizikai Tanszéke, valamint Izotóplaboratóriuma; a DATE Fizikai Tanszéke, a DOTE Biofizikai Tanszéke és az ATOMKI) számos tablón, valamint egyes műszerek bemutatásával ismertették jelenlegi tevékenységüket és annak eredményeit.

Mint minden évben, most is jelentős hangsúlyt kaptak a Fizikusnapok programjában a középiskolások számára rendezett programok. Az idén is nagy érdeklődést váltottak ki az ATOMKI-ban tartott, de a középiskolai tantervi anyagba illeszkedő rendhagyó fizikaórák. Ezek mellett — a középiskolai tanulók kifejezett kívánságára — az idén kötetlenebb témájú, nyílt fizikaórákat is szerveztünk, jelentős látogatottsággal. Ugyancsak tovább növekedett a korábbi évekhez képest az egyetemi felvételi vizsgákkal azonos körülmények között megrendezett “próba felvételi” vizsgán résztvevők száma. A növekvő érdeklődést mutatja, hogy az idén azonos időpontban, azonos feladatlapokkal Debrecen mellett Nyíregyházán, Szolnokon, Püspökladányban és Hajdúböszörményben is sor került a “vizsga” megrendezésére, a feladatlapok értékelését azonban egységesen a KLTE fizika tanárszakos hallgatói végezték. A munka nagyságát — és az érdeklődés szintjét — minden kommentár nélkül jelzi a beérkezett 415 “vizsgadolgozat”.

E lap hasábjain külön beszámoló foglalkozik az ATOMKI által a Fizikusnapok alkalmából középiskolások számára meghirdetett pályázattal és annak eredményeivel. Itt csupán annyit kívántunk megemlíteni, hogy e hagyományos, évenként más témában meghirdetett pályázatra pályamunkát beküldők, és a díjazottak között is az ország legkülönbözőbb városainak diákjaival találkozhatunk, mutatva a fizika iránti érdeklődést a diákság körében. Ez az érdeklődés — noha sokan tagadják — él és létezik napjaink társadalmában, kielégítése pedig feladata kell legyen mindazoknak, akik a tudomány eredményeinek ismeretét a kultúra szerves részének tekintik, és ezért felelősséget éreznek.

BESZÁMOLÓ A BRÓDY IMRE FIZIKAVERSENYRŐL

Az ajkai Bródy Imre Gimnázium — Ajka várossá alapításának 30. évfordulója alkalmából — fizikaversenyt rendezett a Városi Tanács támogatásával. A gimnázium az iskola névadójához méltóan ünnepelt. Bródy Imre magyar fizikus 1937-ben Ajkán indította el azt az üzemet, amelyben először a világon levegőből állítottak elő kriptonot.

A versenyre a megye 10 gimnáziuma küldte el

négy tanulóból álló csapatát, negyedik és harmadikos tanulókat. A versenyzőket és kísérő tanáraikat Varga Miklós igazgató köszöntötte. Röviden ismertette a tudós Bródy Imre életét, munkáját, Ajkához való kötődését. Elmondta, hogy a verseny hagyományteremtő lesz, a következő években is szeretnénk megszervezni ezt a vetélkedőt.

A zsűri elnöke Poór István az ELTE Általános